

УДК: 378.046.4:355 – 379.8-374 – 79:7.092 – 614.8

Оксана Юденко

кандидат педагогічних наук;
старший науковий співробітник
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського; м. Київ
ORCID ID 0000-0002-8485-7794

Олена Омельчук

кандидат педагогічних наук
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, м. Київ
ORCID ID 0000-0001-6184-1362

Сергій Бойченко

Національний університет фізичного
виховання і спорту України, м. Київ
ORCID ID 0000-0002-1196-3852

Василь Білошицький

Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ
ORCID ID 0000-0001-6083-2579
DOI: 10.33099/2617-1775/2021-02/315-327

ДІАГНОСТИЧНА КАРТА СФОРМОВАНOSTІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ З УЧАСНИКАМИ БОЙОВИХ ДІЙ І ЧЛЕНАМ ЇХ РОДИН

Охарактеризовано сучасний стан реалізації Указу Президента України № 342/2020 «Про Національну Стратегію розвитку системи фізкультурно-спортивної реабілітації ветеранів війни та членів їх сімей, сімей загиблих (померлих) ветеранів війни». На підставі даних роботи зазначено що надання фізкультурно-спортивних послуг учасникам бойових дій та членам їх родин, реалізація комплексних програм з фізкультурно-спортивної реабілітації є актуальним питанням сьогодення в Україні. Мета: визначення діагностичної карти сформованості професійних компетентностей фахівців з фізичної культури і спорту до реалізації програм фізкультурно-спортивної реабілітації з учасниками бойових дій і членам їх родин. Актуальною є якісна фахова підготовка фахівців в Україні, які вирішуватимуть завдання професійної діяльності, пов'язані із подоланням наслідків бойової травми. Визначено діагностичну карту психо-фізичного стану і соціальної адаптації учасників АТО/ООС (мотиваційно-ціннісний, психо-фізичний та соціально-комунікативний структурний компоненти, передбачено здійснення оцінки за такими рівнями як незадовільний, достатній, оптимальний, комфортний), яку можуть ефективно використовувати в процесі вирішення професійних завдань з подолання наслідків бойової травми фахівці з фізкультурно-спортивної реабілітації. Метою її застосування є оцінювання стану учасників цих програм і контролю ефективності наданих фізкультурно-спортивних послуг. Визначено структурні компоненти сформованості професійних компетентностей фахівців з фізичної культури і спорту до реалізації програм з учасниками бойових дій і членам їх родин (когнітивний, здоров'язбережувальний, мотиваційно-ціннісний, практично-діяльнісний, організаційно-управлінський і комунікативно-рефлексивний структурні компоненти), надано їх ґрунтовну характеристику.

Ключові слова: діагностична карта; компетенції; професійні завдання; фахівці; фізкультурно-спортивна реабілітація; учасники бойових дій; травматичні наслідки війни.

Актуальність роботи полягає в тому, що у відповідності до реалізації Указу Президента України № 342/2020 «Про Національну Стратегію розвитку системи фізкультурно-спортивної реабілітації (далі – ФСР) ветеранів війни та членів їх сімей, сімей загиблих (померлих) ветеранів війни» [19] існує негайна потреба у професійній підготовці фахівців з фізичної культури і спорту (далі – ФКіС), які по завершенню фахової підготовки в університетах готові до вирішення професійних завдань із учасниками бойових дій в зоні АТО/ООС, які мають дисфункції та ураження організму різного ступеня, і інвалідність, внаслідок участі у бойових діях [19]. Вважаємо необхідним для побудови сучасних програм корекційно-відновлювального та реабілітаційного впливу, чіткого визначення параметрів фізичного, соціального та психологічного здоров'я учасників бойових дій; володіння методиками за допомогою яких, фахівець зможе здійснювати оцінку ефективності наданих фізкультурно-спортивних послуг (далі – ФСП), учасникам російсько-української війни та членам їх родин.

Наші останні дані підтверджують думку О. В. Юденко і Н. М. Крушинської [3] про «відсутність централізованої всеукраїнської бази реєстрації (яка повинна містити, на нашу думку, розділи «Особи, які потребують отримання послуги» та «Фахівці, які надають послуги»), для створення умов максимальної мобільності у задоволенні потреб у відновленні стану здоров'я, руховій активності та соціальній адаптації військових із наслідками БТ та членів їх родин», є факти про систематичні скарги на відсутність якісного та своєчасного інформування про ФСП. Автори [3] підкреслюють, що «об'єктами професійної діяльності фахівців із фізкультурно-спортивної реабілітації (далі – ФСР), які потребують реабілітаційного впливу з метою подолання наслідків БТ з точки зору фізичного, психічного та соціального здоров'я особистості є військовослужбовці – учасники АТО/ООС та члени їх родин; цивільні особи, які зазнали поранень, контузій або каліцтв; особи (військові та цивільні), які перебували в полоні; особи, які отримали інвалідність через стреси або переховування від обстрілів; медичні працівники та волонтери, які надають допомогу учасникам бойових дій в Україні та членам їх родин, родинам загиблих військовослужбовців».

Методологія дослідження. Робота виконана в межах тем науково-дослідних робіт «Формування та розвиток професійної компетентності фахівців фізичної культури і спорту системи безпеки та оборони України в процесі підвищення кваліфікації» (Шифр «Чемпіон») та «Розвиток військово-прикладних навичок та стресостійкості військовослужбовців засобами кросфіту» (Шифр: «Наполегливість») навчально-наукового інституту фізичної культури і спортивно-оздоровчих технологій Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського 2021-2022 рр.

Мета роботи: визначення діагностичної карти сформованості професійних компетентностей фахівців з фізичної культури і спорту до реалізації програм фізкультурно-спортивної реабілітації з учасниками бойових дій і членам їх родин. У відповідності до мети роботи визначено такі **завдання дослідження:** 1) охарактеризувати сучасний стан надання реабілітаційних та фізкультурно-

спортивних послуг учасникам бойових дій в Україні; 2) визначити діагностичну карту, яку можуть ефективно використовувати в процесі вирішення професійних завдань з подолання наслідків БТ фахівці ФКіС з метою оцінювання стану учасників програм ФСР та контролю ефективності реалізованих ФСП; 3) визначити структурні компоненти сформованості професійних компетентностей фахівців з ФКіС до реалізації програм ФСР з учасниками бойових дій і членам їх родин. Для вирішення завдань дослідження використовували метод аналізу та узагальнення інформації із вітчизняних та закордонних інформаційних джерел.

Результати роботи. Одним із важливих документів, які на сьогодні визначають ставлення людини до власного здоров'я вважаємо Національну стратегію розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр., в якому наголошується, що «пріоритетом державної освітньої політики є створення оптимальних умов для формування, збереження та зміцнення здоров'я учнівської молоді, розвитку фізично здорової та духовно багатой особистості». Окремі питання корекційно-відновлювальної роботи та застосування засобів реабілітації в роботі із учасниками бойових дій на Сході України та їх рідних присвячено науковій праці Ю.Л. Бриндікова [5]. Різним аспектам підготовки фахівців з ФКіС до використання засобів адаптивного спорту і фізичного виховання в процесі вирішення професійних завдань з подолання наслідків БТ у військовослужбовців – учасників АТО/ООС, а також під час надання сучасних ФСП їм і членам їх родин присвячено в період 2018–2021 років дослідження О.В. Юденко із А.С. Білоус, С.В. Бойченко, С.М. Жембровським, Н.М. Крушинською, О.В. Петрачковим, В.В. Правдивим, О.О. Курбасовим, М.О. Тимощук, С.О. Шапіро та ін. [7; 8; 10; 16; 18].

Серед закордонних фахівців, які займалися питаннями подолання наслідків бойової травми (далі – БТ), відновлення їх фізичного, психологічного та соціального здоров'я, підвищення ступеня стресостійкості та соціальної адаптації учасників військових конфліктів можемо виділити таких фахівців як: R. Marin [22]; Mary Beth MacLean, Linda Van Til, James M. Thompson, Jill Sweet, Alain Poirier, Kerry Sudom & David J. Pedlar [23]; Kathleen E. Yancosek, Tanja Roy & Mary Erickson [24]; S. Truffaut, M. Thomas-Pohl, L. Borrini, D. Rogez, J. Facione & E. Lapeyre [25]; C. M. Williams & T. Williams [26] та ін.

О.А. Орловська [14, с. 102] спираючись на дослідження Ю.Ф. Акименко та Т.І. Сила [1, с. 9–10] констатує, що за даними різних країн де вивчались питання впливу БТ на стан комбатантів «приблизно 25–30% військовослужбовців, які брали участь у бойових діях, переживають хронічні посттравматичні стани (далі – ПТСР), що викликані впливом стресових факторів. Вона [14, с. 102] зазначає, що «перебування в зоні бойових дій супроводжується сильним психотравмуючим впливом через екстремальні ситуації, в які потрапляє учасник бойових дій, що неминуче впливає на психологічний стан, в тому числі й після повернення до цивільного життя. Авторка констатує, що військові – учасники бойових дій переживають морально-психологічні, фізичні навантаження, що руйнують звичне сприйняття, змінюють їх поведінку [14, с. 102] і підкреслює, що «процес

адаптації учасників бойових дій до життєдіяльності в мирних умовах має складний характер – військовослужбовці потребують особистісної та психоемоційної підтримки, а в такому разі сім'я виступає вагомим ресурсом в психологічній адаптації особистості» [14, с. 101]. Розглядає «адаптацію учасників бойових дій як процес пристосування особистості до нових умов соціального середовища через оволодіння нормами поведінки, пристосування до вимог суспільства: маємо на увазі узгодження розбіжностей між вимогами і очікуваннями соціуму стосовно людини та її реальною поведінкою, і між можливостями людини та реаліями соціального середовища, в якому вона перебуває» [14, с. 102]. Вважає, що «в процесі адаптації до нових умов життя учасники бойових дій можуть переживати психологічні труднощі, які обумовлені кардинальними змінами діяльності, що викликає стрес» [14, с. 102].

Однією із найбільших проблем із якою зіштовхуються військовослужбовці після повернення із зони бойових дій – це подолання різних стресогенних факторів, а також подолання наслідків бойової травми, яка виявляється на всіх без винятку рівнях (фізичному, психологічному та соціальному). Саме тому, говорячи про стресостійкість можемо констатувати, що її достатній рівень «дає можливість уникнути стресу, шляхом перегляду ставлення до ситуації»; це є позитивною функцією організму на будь-який зовнішній подразник – «прояв захисної реакції організму від негативного впливу на здоров'я людини»; «стресостійка людина, незалежно від зовнішніх умов, може виконувати поставлене завдання (без відволікання на шум, сторонні питання, заздрість колег, сімейні проблеми тощо); ця особистість, завжди виділяється на фоні інших (це спокійна, впевнена собі, самодостатня, людина–лідер); з будь-якої ситуації вона здатна спокійно та зважено знайти вихід»; «факторами, які сприяють ефективному протистоянню стресу є ефективне планування часу; схильність до оптимізму; уміння розслабитися; розуміння своїх емоцій; самоконтроль і позитивний настрій» [13, с. 384].

О. А. Орловська [14, с. 104] підкреслює, що «психологічні чинники в процес адаптації учасників бойових дій та їх сімей до цивільного життя посідають ключове місце, оскільки ці аспекти впливають на психологічний клімат сім'ї, характер їх взаємовідносин. Для учасника бойових дій сім'я є потужним ресурсом підтримки, а розроблені рекомендації для членів сім'ї можуть позитивно вплинути на перебіг процесу адаптації. О. В. Юденко, В. В. Білошицький, С. В. Бойченко та Г. О. Галашевський додають, що за результатами досліджень «військові із наслідками БТ розглядають родину і близьких друзів як вагомий ресурс фізичної адаптації, в якому вони спираються на їх психологічну підтримку, розуміння, фізичну допомогу» [13, с. 385].

У дослідженнях А. П. Чапляк, О. П. Романів та Б. А. Надь висвітлено основні напрямки реабілітації учасників бойових дій (2018) [21]; технології відновлення психологічного здоров'я особистості в умовах війни на засадах комплексного підходу досліджувалися Т. М. Титаренко (2019) [19]; надали ґрунтовну характеристику організаційним особливостям соціально-психологічної адаптації військовослужбовців, які брали участь у бойових діях, до умов повсякденного мирного життя після повернення із зони АТО/ООС

С. М. Кучеренко, Н. М. Хоменко (2017) [14]

В діагностичну карту, яка використовується фахівцями, які вирішують професійні завдання із подоланням наслідків БТ покладено науково-методичні праці таких фахівців як: Н. А. Агаєв, О. М. Кокун, І. О. Пішко, Н. С. Лозінська, В. В. Остапчук і В. В. Ткаченко (2016) [1]; Ю. Ф. Акименко та Т. І. Сила (2017) [2]. М. І. Мушкевич, Р. П. Федоренко, А. П. Мельник (2016) [17] є авторами колективної монографії «Психологічна допомога учасникам АТО та їх сім'ям», в якій висвітлено теоретичні, методичні та практичні аспекти вирішення означеної проблематики. Також зазначені нами вище наукові дослідження, які присвячені особливостями надання фізкультурно-спортивних послуг означеним особам.

Також Т. М. Титаренко [19] зазначає, що «основною умовою збереження психологічного здоров'я є готовність особистості до творчого конструювання власного життя, а засобом його відновлення є соціально-психологічна реабілітація як комплексний процес активізації життєтворення та підвищення суб'єктивного благополуччя». Вважаємо, що ефективним засобом відновлення фізичного і психологічного здоров'я учасників бойових дій є ФСР, яка у відповідності до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» (ст. 1) [9] слід розглядати як «систему заходів, розроблених із застосуванням фізичних вправ для відновлення здоров'я особи та спрямованих на відновлення і компенсацію за допомогою занять фізичною культурою і спортом функціональних можливостей її організму для поліпшення фізичного і психологічного стану».

Як зазначалося вище дисфункції у стані здоров'я військовослужбовців із наслідками БТ проявляються найбільшим чином у 3-х сферах (фізична, психологічна (психічна в меншому ступені ураження або прояву дисфункцій) та соціальна). У відповідності до цього до діагностичної карти контролю, яка запропонована для використання тренерами та інструкторами груп ФСР нами віднесено такі структурні компоненти психо-фізичного стану та соціальної адаптації учасників АТО/ООС із наслідками БТ як: мотиваційно-ціннісний, психо-фізичний та соціально-комунікативний структурні компоненти. Їх ґрунтовна характеристика представлена нами на рис. 1.

Рис. 1 Критерії оцінювання психо-фізичного стану та ступеню соціальної адаптації військовослужбовців із наслідками бойової травми

Рис. 2 Діагностична карта визначення психо-фізичного стану та ступеню соціальної адаптації військовослужбовців із наслідками бойової травми

На рис. 2 нами запропоновано методики оцінювання кожного із запропонованих структурних компонентів за такими рівнями як: незадовільний, достатній, оптимальний, комфортний (*мотиваційно-ціннісний структурний компонент* визначаємо за методикою виявлення мотивації до занять фізичною культурою і спортом за В. І. Тропніковим та Шаболтас і визначення здоров'я як особистісної цінності людини; *психо-фізичний структурний компонент* оцінюємо за визначенням прояву адаптаційного потенціалу за Р. М. Баєвським, за ступенями фізичного стану за Є. А. Піроговою та ВАШ болю, самооцінкою стану здоров'я у військовослужбовців за опитувальником РНQ-9, за експрес-оцінюванням ступенем прояву ПТСР, депресивного та тривожного станів, визначенням ступеня фізичної підготовленості людини (за тестовими фізичними вправами, з урахуванням обраного виду спорту, як спортивної спеціалізації), за визначенням розрахункових індексів таких як індекс гіпоксії, Кедро, Скібінського, оцінка функціонального класу осіб з інвалідністю для визначення об'єму навантажень та правильного складання комплексної програми ФСР; *соціально-комунікативний структурний компонент* визначаємо за допомогою таких методик як smart-технологія «Колесо життєвого балансу» для оцінки ступеня задоволеністю життям та «КОС-2» для оцінки ступеня комунікації та соціальної адаптації, за оцінкою ступеня стресостійкості та соціальної адаптації (за Холмсом і Раге)). Оцінювання здійснюється за кожною методикою, за кожним структурним компонентом окремо, а також за інтегральним показником для комплексного оцінювання психо-фізичного стану і ступеня соціальної адаптованості учасників АТО/ООС із наслідками БТ і членів їх родин, які отримують реабілітаційні та фізкультурно-спортивні послуги.

Слід зазначити, що з позицій сьогодення поняття «компетенція» фахівці тлумачать по-різному. В дослідженні ми використовуємо такі тлумачення цього терміну як: а) це похідний термін від латинського «competentia», від «compete» (взаємно прагну; відповідаю, підходжу) слід перекладати як «сукупність предметів, завдань, повноважень, прав і обов'язків державного органу або посадової особи, що визначаються законодавством». Отже, термін «професійна компетенція» тлумачимо як «вміння використати знання, навички, досвід в конкретно даних умовах, досягнувши при цьому максимально позитивного результату». Поняття «компетенція» (з позиції управління персоналом, щодо фахівців, які надають ФСП і реабілітаційні послуги військовослужбовцям із наслідками БТ) ми тлумачимо як «особисту здатність спеціаліста вирішувати певний клас професійних завдань». Фахівці у сфері управління персоналом вважають, що «найчастіше під компетенцією розуміють формально описані вимоги до особистих, професійних та ін. якостей кандидата на посаду співробітника чи до групи співробітників компанії» [11].

В навчально-методичному посібнику О. М. Ващенко, В. М. Єрмолова та Л. І. Іванова (2012) [4. с. 4] зазначається, що «здоров'язбережувальна компетентність» розглядається з позицій сьогодення як «комплекс знань, умінь, ставлень і цінностей, які спрямовані на збереження й укріплення здоров'я – свого та оточуючих, яке реалізується у навчальній та позаурочній діяльності». Але ми вважаємо, що дуже важливим є фактор перенесення цих корисних звичок здоров'язбереження в повсякденне життя людини.

Т. М. Титаренко (2019) [19] наголошує на тому, що «ефективність відновлення психологічного здоров'я забезпечується такими векторами реабілітаційної роботи як спрямованість на досягнення стійкого відновлення самоефективності, здатності до ціннісно-сислового оновлення та підвищення рівня комунікативної компетентності». При цьому авторка акцентує увагу на тому, що «змістовими мішенями реабілітаційних впливів слід вважати активізацію готовності особистості: а) до змін у ставленні до самого себе та сприйнятті цього результату, самоідентифікації; б) до змін у сфері значущих стосунків, освоєнні нової комунікативної території або її відновленні ; в) до змін у сенсорному сприйнятті світу, наповненні власного життя у повсякденні новими смислами, цілями та перспективами» [19].

В роботах Т. К. Андрющенко (2012) [4] підкреслюється думка про те, що ставлення до власного здоров'я особистості є визначення проектується таким чином: дітям потрібно дати знання про здоров'я, сформувати в них ціннісне ставлення до здоров'я (власного й оточуючих), створити умови для вироблення життєвих навичок, що сприяють покращенню здоров'я. Вищезазначене складе основу здоров'язбережувальної компетентності, яка забезпечить в подальшому здоровий спосіб життя людини.

Тобто ми вважаємо, що у фахівця з ФКіС, який вирішує професійні завдання щодо подолання наслідків БТ у військовослужбовців та членів їх родин в структурі професійних компетентностей до реалізації програм ФСР та надання їм сучасних ФСП слід виділяти наступні структурні компоненти, а саме: *когнітивний, здоров'язбережувальний, мотиваційно-ціннісний,*

практично-діяльнісний, організаційно-управлінський і комунікативно-рефлексивний, які представлено на рис. 3.

Рис. 3 Структурні компоненти сформованості професійних компетентностей фахівців з фізичної культури і спорту до реалізації програм фізкультурно-спортивної реабілітації з учасників АТО/ООС з наслідками бойової травми та членам їх родин

Отже, кожен фахівець з ФКіС повинен мати теоретичну обізнаність щодо особливостей будови та функціонування організму людини; про особливості використання традиційних та інноваційних засобів психолого-педагогічного та фізичного впливу на організм людини різного стану здоров'я, з урахуванням вікових особливостей організму осіб, які відвідують фізкультурно-оздоровчі або спортивні заняття; мати ґрунтовні відомості про БТ, її вплив та наслідки на організм учасника бойових дій та значення для її найближчого оточення; вміти сформулювати позитивну мотивацію до систематичних занять ФКіС, формувати та підвищувати ступінь позитивної мотивації щодо збереження здоров'я, як особистісної цінності; володіти необхідними вміннями та навичками необхідні фахівцю для вирішення професійних завдань в процесі реалізації комплексних програм з ФСР із максимально можливим різноманітним використанням засобів ФКіС практично здорових осіб, а також осіб з інвалідністю, що виникла внаслідок БТ, сприяти в процесі занять в групах ФСР та споживання сучасних ФСП рівню фізичної підготовленості кожного учасника цього процесу; володіння спеціально-спрямованими технологіями корекції та відновлення функцій, що виникли внаслідок БТ із використанням засобів рухової активності та адаптивних видів спорту; володіння технологіями оздоровчими та реабілітаційними, які сприяють комплексному відновленню фізичного, психічного і соціального здоров'я військовослужбовців із наслідками БТ, а також членів їх родин; наявність умінь та навичок щодо планування процесу ФСР військовослужбовців із наслідками БТ; добору відповідного ефективного і мобільного обладнання, яке використовується в процесі вирішення спеціальних завдань ФСР; умінь і навичок щодо організації та надання сучасних ФСП із військовослужбовцями із наслідками БТ та членами їх родин; організації та

проведення заходів з фізичної рекреації, фізичної терапії, ФКіС (в тому числі і адаптивних видів спорту) володіння фахівцем з ФКіС відповідним професійно-орієнтованим тезаурусом; уміння спілкуватися із учасниками бойових дій та членами їх родин, враховувати їх психо-фізичні особливості.

Висновки: на підставі проведеного дослідження можемо зазначити що надання ФСП учасникам бойових дій та членам їх родин є актуальним питанням сьогодення в Україні, що потребує якісної фахової підготовки фахівців, які вирішуватимуть професійні завдання, пов'язані із подоланням наслідків БТ. Визначено діагностичну карту психо-фізичного стану та соціальної адаптації учасників АТО/ООС (мотиваційно-ціннісний, психо-фізичний та соціально-комунікативний структурний компоненти, передбачено здійснення оцінки за такими рівнями як незадовільний, достатній, оптимальний, комфортний), яку можуть ефективно використовувати в процесі вирішення професійних завдань з подолання наслідків БТ фахівці ФКіС з метою оцінюватися стан учасників програм ФСР та контролювати ефективність реалізованих ФСП. Визначено структурні компоненти сформованості професійних компетентностей фахівців з ФКіС до реалізації програм ФСР з учасниками бойових дій і членам їх родин (когнітивний, здоров'язбережувальний, мотиваційно-ціннісний, практично-діяльнісний, організаційно-управлінський і комунікативно-рефлексивний структурні компоненти) та надано їх ґрунтовну характеристику.

Подяки. Щиру подяку ми висловлюємо очільниками Громадської спілки «Національна рада спортивної реабілітації захисників України» В. Свириденко і К. Винниченко за ґрунтовні консультації, надання інформаційної та практичної підтримки в реалізації завдань нашого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агаєв Н.А., Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Остапчук В.В., Ткаченко В.В. Збірник методик для діагностики негативних психічних станів військовослужбовців: Методичний посібник. К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2016. 234 с.
2. Акименко Ю.Ф. Як допомогти родині учасника бойових дій : [методичний посібник для соціальних працівників і психологів] / Ю.Ф. Акименко, Т.І. Сила. Чернігів : Десна Поліграф, 2017. 144 с.
3. Актуальні питання фізкультурно-спортивної реабілітації учасників військових локальних конфліктів в Україні (2020) / О.В. Юденко, Н.М. Крушинська, Ю.М. Юденко. *Science – the Future of The World. Abstracts of the 5th International scientific and practical conference. Portal Publishing. Prague, Czech Republic.* Pp. 170-176. URL: <http://el-conf.com.ua/>.
4. Андрющенко Т.К. Формування здоров'язбережувальної компетентності як соціально-педагогічна проблема. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки.* 2012. № 7. С. 123-127.
5. Бриндіков Ю.Л. Теорія та практика реабілітації військовослужбовців-учасників бойових дій в системі соціальних служб : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.05 / Бриндіков Юрій Леонідович. Тернопіль, 2019. 559 с.
6. Ващенко О.М. Фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня молодшого школяра : навч.-метод. посіб. / О.М. Ващенко, В.М. Єрмолова, Л.І. Іванова та ін. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2012. 192 с.

7. Гаркуша С.В. Формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій: теоретико-методичний аспект : [монографія] / С.В. Гаркуша. Чернігів : Видавець Лозовий В. М., 2014. 392.
8. Готовність студентів-бакалаврату до участі у фізкультурно-спортивній реабілітації з використанням засобів футболу (2020) / Д.С. Бабенко, О.В. Юденко, С.В. Бойченко. *Теоретико-методичні аспекти фізичної культури і спорту : Матер. наук.-практ. конф. з міжнар. участю*. Київ: НУФВСУ. : <https://uni-sport.edu.ua>
9. Готовність фахівців спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» до використання засобів регбі в системі фізкультурно-спортивної реабілітації учасників бойових дій в Україні (2020) / О. Юденко, А. Мартиросян, О. Петрачков, А. Білоус. *Військова освіта*. Том 42. №2. С. 363-377. : <http://znp-vo.nuou.org.ua/article/view/216021>
10. Закону України «Про фізичну культуру і спорт» (документ 3808-ХІІ, чинний, поточна редакція – редакція від 01.01.2021, підстава – 645-ІХ, 910-ІХ). : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>
11. Інноваційні засоби фізичної терапії та фізкультурно-спортивної реабілітації військових із дисфункціями в колінному суглобі внаслідок бойової травми (2020) / О.О. Курбасов, О.В. Юденко, Н.М. Крушинська. *Abstracts of IX International Scientific and Practical Conference Stockholm, Sweden*. Pp. 166-173. URL: <https://sci-conf.com.ua/ix-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-modern-science-problems-and-innovations-15-17-noyabrya-2020-goda-stokholm-shvetsiya-arhiv/>.
12. Компетенція // Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. / О.В. Петришин (відп. ред.) та ін. 2017. Т. 3 : Загальна теорія права. С. 240. ISBN 978-966-937-233-8.
13. Корекція стресостійкості засобами спортивних ігор у військовослужбовців із наслідками бойової травми (2021) / О.В. Юденко, В.В. Білошицький, С.В. Бойченко, Г.О. Галашевський *Військова освіта*. Т.1. № 43. С. 381-392. DOI: 10.33099/2617-1775/2021-01/381-392; <http://znp-vo.nuou.org.ua/issue/view/14261>
14. Кучеренко С.М. Організаційні особливості соціально-психологічної адаптації військовослужбовців, які брали участь у бойових діях, до умов мирного життя. С.М. Кучеренко, Н.М. Хоменко. *Проблеми екстремальної та кризової психології. Збірник наукових праць*. 2017. Вип. 21. С. 66–74.
15. Орловська О.А. Психологічні чинники сімейної адаптації учасників бойових дій. *Актуальні проблеми психології*. Т.І. Вип. 54. С. 100-105. : <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v1/i54/17.pdf>
16. Показники задоволеністю якістю життя у ветеранів АТО/ООС, з наслідками бойової травми, які займаються спортивними іграми (2020) / О.В. Юденко, С.О. Шапіро, Ю.М. Юденко *European scientific discussions. Abstracts of the 1st International scientific and practical conference. Potere della ragione Editore*. Rome, Italy. С. 456-466.
17. Психологічна допомога учасникам АТО та їх сім'ям : колективна монографія / М.І. Мушкевич, Р.П. Федоренко, А.П. Мельник [та ін.] ; за заг. ред. М. І. Мушкевич. Луцьк : Вежа-Друк, 2016. 260 с.
18. Сучасні аспекти розвитку фізкультурно-спортивної реабілітації учасників військових локальних конфліктів з наслідками бойової травми (2020) / О.В. Юденко, С.М. Жембровський. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України: тези IV Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 19 листопада 2020 р.)*. Київ : НУОУ. С. 312.
19. Титаренко Т.М. Технології відновлення психологічного здоров'я особистості в умовах війни: комплексний підхід. (2019). *Наукові студії із соціальної та політичної психології*: <https://www.academia.edu/40462954>

20. Указ Президента України №342/2020 «Питання розвитку національної системи фізкультурно--спортивної реабілітації ветеранів війни та членів їх сімей, сімей загиблих (померлих) ветеранів війни» : <https://www.president.gov.ua/documents/3422020-34757>
21. Чапляк А. П. Основні напрямки реабілітації учасників бойових дій / А. П. Чапляк, О. П. Романів, Б. А. Надь. *Україна. Здоров'я нації*. 2018. №3/1 (51). С. 59–61.
22. Marin R. Physical medicine and rehabilitation in the military: Operation Iraqi Freedom. *Mil. Med.* 2006, Mar.; 171(3): 185-188.
23. Postmilitary Adjustment to Civilian Life: Potential Risks and Protective Factors. / Mary Beth MacLean, Linda Van Til, James M. Thompson, Jill Sweet, Alain Poirier, Kerry Sodom, David J. Pedlar. *Physical Therapy*. Vol. 94. № 8. August 2014. Pp. 1186-1195. : <https://watermark.silverchair.com/ptj1186.pdf>
24. Rehabilitation programs for musculoskeletal injuries in military personnel. / Kathleen E Yancosek 1, Tanja Roy, Mary Erickson 2012 Mar;24(2):232-6. (DOI: 10.1097/BOR.0b013e3283503406) : <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/22249351/>
25. Rehabilitation through adapted sports: The French military way. / S. Truffaut, M. Thomas-Pohl, L. Borrini, D. Rogez, J. Facione, E. Lapeyre. *Annals of Physical and Rehabilitation Medicine*. Vol. 61, Supplement, July 2018, Page 176. (<https://doi.org/10.1016/j.rehab.2018.05.164>). : <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877065718302380?via%3Dihub>
26. Williams, C.M. Family Therapy of Vietnam Veterans. *The Trauma of War* // C.M. Williams, T. Williams // ed. S.Sonnenberg, A. Blank, J. Tallbot. In the trauma of war: stress and recovery in the Viet Nam veterans. Washington : *American Psychiatric Press*, 1985. P. 193–209.

РЕЗЮМЕ

Оксана Юденко,

кандидат педагогических наук;

старший научный сотрудник

Национальный университет обороны Украины

имени Ивана Черняховского; г. Киев

Елена Омельчук

кандидат педагогических наук

Национальный педагогический университет

имени М.П. Драгоманова, г. Киев

Сергей Бойченко

Национальный университет физического

воспитания и спорта Украины, г. Киев

Василий Белошицкий,

Национальный университет обороны Украины

имени Ивана Черняховского, г. Киев

Диагностическая карта сформированности профессиональных компетентностей специалистов по физической культуре и спорту к реализации программ физкультурно-спортивной реабилитации с участниками боевых действий и членам их семей

Охарактеризовано современное состояние реализации Указа Президента Украины № 342/2020 «О Национальной Стратегии развития системы физкультурно-спортивной реабилитации ветеранов войны и членов их семей, семей погибших (умерших) ветеранов войны». На основании данных работы отмечено что предоставление физкультурно-спортивных услуг участникам боевых действий и членам их семей, реализация комплексных программ из физкультурно-спортивной реабилитации является актуальным вопросом

нынешнего времени в Украине. Цель: определение диагностической карты сформированности профессиональных компетентностей специалистов по физической культуре и спорту к реализации программ физкультурно-спортивной реабилитации с участниками боевых действий и членам их семей. Актуальной является качественная профессиональная подготовка специалистов в Украине, которые будут решать задания профессиональной деятельности, связанные с преодолением последствий боевой травмы. Определены структурные компоненты сформированности профессиональных компетентностей специалистов по физической культуре и спорту к реализации программ с участниками боевых действий и членам их семей (когнитивный, здоров'язберезувальний, мотиваційно-ценностний, практично-діяльнісний, організаційно-управленчеський и комунікативно-рефлексивний структурные компоненты), предоставлены они основательную характеристику.

Ключевые слова: диагностическая карта; компетенции; профессиональные задания; специалисты; физкультурно-спортивная реабилитация; участники боевых действий; травматические последствия войны.

SUMMARY

Yudenko Oksana,

candidate of pedagogical sciences,
National Defence University of Ukraine
named after Ivan Cherniakhovskiy, Kyiv

Olena Omelchuk

candidate of pedagogical sciences,
National Pedagogical University
named after MP Drahomanova, Kyiv

Sergei Boychenko

National University of Physical
Education and Sport of Ukraine, Kyiv

Vasyl Biloshytskyi

National Defence University of Ukraine
named after Ivan Cherniakhovskiy, Kyiv

Diagnostic map of formation of professional competencies of specialists in physical culture and sport to the implementation of physical and sports rehabilitation programs with participants of combat activities and members of their families

Key words: diagnostic card; competencies; professional tasks; specialists; physical culture and sports rehabilitation; participants in hostilities; traumatic consequences of war.

The modern state of realization of Decree of President of Ukraine № 342/2020 «About National Strategy of development of the system of athletic-sporting rehabilitation of veterans of war and members of their families, families of the lost (the dead) veterans of war». On the basis of data of work it is marked that grant of athletic-sporting services to the participants of battle actions and members of their families, realization of the complex programs from an athletic-sporting rehabilitation is the pressing question of present time in Ukraine. Aim: determination of diagnostic map of formed of professional компетентностей specialists on a physical culture and sport to realization of the programs of athletic-sporting rehabilitation with the participants of battle actions and to the members of their families. Actual is quality professional preparation of specialists in Ukraine, that will decide the tasks of professional activity, related to overcoming of consequences of battle trauma. The structural components of the formation of professional competencies of specialists in physical culture and sports to implement programs with combatants and their families

(cognitive, health, motivational-value, practical-activity, organizational-managerial and communicative-reflective structural components) are determined their thorough characteristics.